

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Journalistieke bronbescherming blijft een aandachtspunt

Volgenant, O.; McGonagle, T.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

Published in

Villamedia Magazine

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Volgenant, O., & McGonagle, T. (2015). Journalistieke bronbescherming blijft een aandachtspunt. *Villamedia Magazine*, 7(4), 52-56.
<http://www.ivir.nl/publicaties/download/1772>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Journalis- tieke bronbe- scherming blijft een aandachts- punt

*Net als ieder jaar scoort Nederland goed op de persvrijheidsranglijst. Op het punt van de **journalistieke bronbescherming** lopen we internationaal gezien echter nog altijd uit de pas. We hebben nog steeds geen wettelijke regeling. Najaar 2014 werd een wetsvoorstel openbaar. Maar na kritiek uit de mediabranche ligt het wetgevingsproces nu stil. Dit en meer in de Persvrijheidsmonitor over 2014.*

tekst **OTTO VOLGENANT** en **TARLACH MCGONAGLE**

Nederland scoort hoog op de internationale persvrijheidsranglijst. Die positie brengt de verantwoordelijkheid mee om de persvrijheid in Nederland goed te waarborgen. Een heikel punt blijft het ontbreken van wettelijke waarborgen rondom journalistieke bronbescherming. Daarmee loopt Nederland internationaal uit de pas. In 2014 zagen we dat rechtspraak van het Europese Hof van Justitie en het Europese Hof voor de Rechten van de Mens steeds belangrijker wordt voor het Nederlandse mediarecht. Met name op het snijvlak van privacybescherming en vrijheid van meningsuiting, zoals het recht om bij Google af te dwingen dat bepaalde zoekresultaten niet meer naar boven komen, of de afschaffing van de bewaarplicht van telecomgegevens.

Het recht om niet meer online gevonden te worden

In een baanbrekende uitspraak van het Europese Hof van Justitie werd Google verplicht om links naar

zoekresultaten te verwijderen. Het ging om een officiële aankondiging uit 1998 in een Spaans dagblad van een openbare verkoop van het woonhuis van de heer Costeja, wegens financiële problemen. Die aankondiging was in het archief van het dagblad te vinden. Omdat dat archief ook via internet te benaderen was, werd bij het online zoeken op zijn naam direct die oude aankondiging getoond. Costeja wilde niet langer publiekelijk worden geconfronteerd met deze aankondiging, die volgens hem niet langer relevant was. Het Hof van Justitie oordeelde dat Costeja inderdaad een 'right to be forgotten' kon invoeren en dat Google de links naar die aankondiging niet langer mocht tonen. Wanneer zoekresultaten gelet op de verstreken tijd 'ontoereikend, niet of niet meer ter zake dienend of bovenmatig' zijn, mag Google deze resultaten niet meer tonen. Een uitzondering op deze hoofdregel is mogelijk in bijzondere gevallen. Bijvoorbeeld in verband met de rol die de verzoeker in het openbare leven speelt.

kende een ongunstige ontwikkeling. De AIVD luisterde een journaliste van De Telegraaf af om de identiteit van een bron te achterhalen - zonder rechterlijke toetsing vooraf. De Hoge Raad bepaalde dat weliswaar vaststond dat het af luisteren van de journaliste 'niet-proportioneel' was, maar dat daar geen consequenties aan verbonden hoeven worden in de strafzaak tegen de bron. Het risico hiervan is dat de overheid zo een vrijbrief krijgt om journalisten af te luisteren om hun bronnen te achterhalen.

Het ontbreken van rechterlijke toetsing vooraf speelt ook bij het opvragen van zogeheten verkeersgegevens (met wie heeft een journalist gebeld) en locatiegegevens (waar was de journalist en wie waren daar nog meer). Dat er in de praktijk daadwerkelijk van deze bevoegdheid gebruik wordt gemaakt jegens journalisten, bleek uit een onderzoek naar een ondergedoken 10-jarig jongetje waarbij de politie de telefoongegevens van een journalist van De Stentor opvroeg bij de provider. Het comité van ministers van de Raad van Europa publiceerde in 2014 een verklaring over de bescherming en veiligheid van journalisten, in verband met het toenemende geweld tegen journalisten in Europa. Er werd onder meer op gewezen dat surveillance van journalisten een bedreiging voor de vrijheid van meningsuiting vormt, wanneer dit niet met voldoende waarborgen is omgeven. In de procedure 'Burgers tegen Plasterk' wees de rechter de vordering van onder meer de NVJ af om de Staat te verbieden gegevens van buitenlandse veiligheidsdiensten te gebruiken die zijn verkregen in strijd met het Nederlandse recht. Deze zaak zette het gebruik van telecomdata door veiligheidsdiensten hoog op de politieke agenda. Het hoger beroep in die zaak loopt nog. De NVJ initieerde een kort geding tegen de Wet Bewaarplicht Telecommunicatiegegevens, samen met een aantal andere partijen. De Rechtbank heeft die wet buiten werking gesteld. Deze Nederlandse wet was onmiskenbaar in strijd met het Europese recht. De inbreuk op de privacy was te groot. Dit kort geding was een gevolg van het Digital Rights Ireland-arrest van het Europese Hof van Justitie, dat in 2014 de Europese richtlijn over de bewaarplicht ongeldig had verklaard. De rechtspraak van de Europese rechter gaat een steeds grotere rol spelen in het Nederlandse mediarecht.

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens nam in de zaak-Matuz een journalist van een Hongaars TV-station in bescherming, die kritiek had op hoe zijn baas censuur uitoefende en bepaalde content buiten het nieuws hield. De journalist stelde dit intern aan de orde, maar vond geen gehoor. Toen hij vervolgens een boek hierover publiceerde werd hij ontslagen. Het Hof oordeelde dat zijn onthullingen van groot publiek belang waren, en daarom onder de bescherming van de vrijheid

van meningsuiting vallen. De journalist had niet zomaar ontslagen mogen worden.

Het gebruik van drones voor journalistieke doelen is onmogelijk geworden door zeer beperkende regelgeving die in 2013 in werking trad. Particulieren mogen wel opnamen maken met behulp van een drone, maar een professionele journalist die precies hetzelfde doet riskeert een stevige boete. Er is al een journalist beboet omdat hij een drone gebruikte. De NVJ/NVF heeft geprobeerd in overleg met de minister tot een oplossing te komen. Het ziet er echter niet naar uit dat het kabinet de knelpunten voor professionele drone-journalisten wil oplossen. De NVJ/NVF heeft een proefproces aangekondigd om tot een werkbare regeling te komen.

De Wet Openbaarheid Bestuur (Wob) werkt nog verre van perfect voor journalisten die overheidsinformatie opvragen. Lange doorlooptijden en een overheid die vaak zo beperkt mogelijk informatie wil verschaffen zijn eerder regel dan uitzondering. Omdat er door niet-journalisten nogal wat misbruik wordt gemaakt van de dwangsom die een overheidsorgaan moet betalen als er te laat op een Wob-verzoek wordt gereageerd, is er een wetsvoorstel ingediend om dat misbruik in te perken. Of de Wob daar voor journalisten beter door gaat functioneren is de vraag. Oppositiepartijen D'66 en GroenLinks dienden eind 2014 een initiatiefwetsvoorstel Open Overheid in. Die wet zou in plaats moeten komen van de Wob, en heeft als doel de overheid transparanter te maken. Bepaalde overheidsinformatie zou altijd openbaar en direct elektronisch verkrijgbaar moeten zijn, en van niet-gedigitaliseerde documenten moet in een register opgenomen worden waar ze verkrijgbaar zijn. Of dit er ooit van gaat komen is de vraag, voorlopig is deze initiatiefwet nog geen geldend recht.

Een lichtpuntje is tenslotte een uitspraak van de Raad van State waarbij belang werd toegekend aan de vraag of er maatschappelijke discussie is over de aangelegenheid waarover informatie wordt gevraagd, zoals over vertrekregelingen van bestuurders. Dit zal meer ruimte geven aan journalistieke belangen, nu de journalistiek als 'public watchdog' bij uitstek het publieke belang van een democratisch bestuur dient.